Tečaj XIV. **NOVICE** List 36.

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 3. maja 1856.

Gosp. družbenikom c. k. krajnske kmetijske družbe.

Vabilo k vélikemu zboru v Ljubljani prihodnjo sredo, 7. maja.

Zbor bo po navadi v veliki zbornici mestnega magistrata (na rotovži) in se bo začel ob devetih dopoldne.

Predmeti zbora:

1. Začetni govor predsednika družbinega.
2. Naznanila važniših opravil, ki jih je preteklo leto doveršil glavni odbor v imenu kmetijske družbe.
3. Predlogi družtvenih poddružnic ali posamnih družbenikov, ki so bili po §. 21. dr. postav glavnemu odboru poprej na znanje dani.
4. Razlog oskerbništva družtvenega verta na Poljanah lansko leto, in kako se bo vprihodnje ravnalo.
5. Važnost tépk (černivk), in zlasti koroških tépk, pri zasadbi sadnega drevja na debelo, posebno poleg cést in drugih potov, okoli travnikov in njiv.
6. Kaj naj bi se za povzdigo kmetijstva na Notrajnskem počelo, ker se bliža čas, da zavoljo železnice med Ljubljano in Terstom bo jenjala vozarija v teh krajih, in kako bi utegnila kmetijska družba pripomoči k ti potrebni povzdigi.
7. Naznanilo stroškov in dohodkov kmetijske družbe lanskega leta, in njih prevdarek za letošnje leto.
8. Kterim posebno pridnim sadjo- in murvorejcem naj bi se letos podelila častna svetinja.
9. Volitev treh odbornikov v glavni odbor kmetijske družbe namesto dosluženega pa po §. 28. družt. postav sopet voljivnega gosp. Mihela Prégel-na in gosp. Anton a Samasa in pa namesto v Prago prestavljenega gosp. prof. dr. Strupi-a, na čigar mesto in kot oskerbnika družtvenega verta je glavni odbor začasno izvolil preč. gosp. fajmoštra J. Zalokarja.
10. Volitev novih družtvenikov.

Na ogled in deloma tudi za pokušnjo bo v tem zboru razstavljeno sledeče: nova žito-sejavnica po iznajdbi Fichtnerjevi na Dunaji, ki se zamore na vsaki plug nastaviti, — švajcarska pinja, švajcarska golída za mleko, švajcarske leséne latvice in posnemavke, — in tepkovec iz koroških tépk lavantinske doline in pa iz krajnskih dolenskih iz Prežgajna.

Glavni odbor c. k. kmetijske družbe v Ljubljani.

Nikar ne pozabimo kopriv!

„Novice“ so že večkrat govorile od kopriv in si prizadevale dokazati, da so molzni živini prijetna pa tudi tečna klaja. Naj mi tedaj dovolijo, da jih še enkrat v misel vzamem in povém, kar sem unidan bral od njih v starih domačih bukvah, ktere so tudi našim kmetom znane pod imenom: „Kmetam sa potrebo inu pomoč“. Ker so le-te bukve natisnjene bile že leta 1789, ne bo nobeden naših bravcev mogel rêči, da je to, kar bom povedal, le kakošna „nova abota“.

Čujmo tedaj, kaj govoré imenovane bukve od kopriv (Brennesseln). „Imel je — pravijo — priden gospodar kos zemlje na hribu blizo pol dné dela, kteri je tako kamniten in reven bil, da skor ni nuje vredno bilo ga obdelovati. Na ta kos je posejal kopriv. Mesca kimovca in kozoperska (septembra in oktobra) je koprive po pustih krajih okoli vasí izkopaval, jih je potem saksebi tergal, je zadnje konce korenin odrezal in tudi štible do pol persta ali čez, in tako jih je po versti precej blizo skupaj zasadil ter jih s perstjo enmalo zasul, da so korenine po koncu stale. Njegovi sosedje kajpakda! so se mu posmehovali, da si toliko truda prizadene plevél pelcati! Al ko je prihodnje leto 10 voz za svoje krave pokošenih kopriv z volom domú speljal, se je pa on smejal. Kopriva je kaj dobra klaja za krave, da veliko in dobrega mleka dadó, in zraven je še zdravílo in jih varuje mnogoterih bolezin. Tudi jih živina rada jé, ako se le ob pravem času pokosé, kar se mora rožnega cveta (junija) ali vélikega serpana (julija) zgoditi. Koprive se namesti merve s slamo mešajo, ali se s kropom poparijo, se dajo čez noč stati in drugi dan se živini ta čorba piti in jésti dajè. Koprive se morejo vsako leto trikrat žeti, ako je zemlja le nekoliko pognojena bila, kar se utegne z listjem ali vejami storiti, ktere se v jeseni zverhi potrosijo. Hoče kdo koprive sejati, naj si seme mesca vélikega serpana (augusta) spravlja. Metla se odreže ter se dá posušiti na rijuhi; potem seme samo odpade. Mesca kimovca (septembra) se kmali seje; pervo leto se pa ne smejo žeti. Ako gospodar tako ravná, si bo na svetu, ki za nič druzega ni, pridelal dobre klaje, da ne bo vedil kuko in zakaj“.

„Kopriva ne pogine“ je naš stari pregovor, kteri nas dvoje učí: eno je, da kopriva raste kjer koli bodi in da ji nobeno vreme ne škoduje; drugo pa, da stari naši, kteri so s tem prigovorom primerjali malopridnega človeka s koprivo, so ravno toliko od koristnosti koprive vedili kakor tisti naši predniki, kteri so nam sedaj tako ljubi krompir nekdaj „svinsko jéd“ psovali, in ktere so mogli beriči silama priganjati, da so ga sadili. Moja misel pa ni, da bi dobroto kopriv primerjal z dobroto krompirja; le opomniti sem hotel, da pravo spoznanje marsiktere koristne rečí je včasih dolga dolga pot. Ker koprive pečejo, mislijo ljudje, da je to znamenje, da niso za nič; al tako soditi smejo le otroci, ne pa pametni gospodarji. Res je tudi, da s koprivami samimi si gospodar ne bo pridobil grunta, — pa pustote in zanemarjeni koti se zamorejo ž njimi vendar v svet prenarediti, iz kterega se namolze marsikak verč mleka in marsikak funt masla. Koprivnikar.

Rastlina.

Spisal Janez Tušek na Dunaji.

(Dalje.) VI.

Tù vidimo zdaj pred sabo celico, v kteri delavec rastline stanuje. — Kako smo pa do njega prišli? — Se vé da bi ga bili s prostimi očmí zastonj iskali, ker je vendar tako šibke postave, pa z ostro britvijo smo teh kmetičev nekaj odrezali od njih deržave in položili pod drobnogled in skoz njega pogledali. Drobnogled nas je tedaj pripeljal pred njegovo hišico.

Čujmo, kaj nam bo govoril stanovavec iz svoje celice. Poprašajmo ga še poprej, kako se glasi njegovo imé?

„Nemci mi pravijo“, odgovorí nam kmetič na naše vprašanje, „zmiraj „Primordialschlauch“, ali prav za prav učeni Mohl me je tako kerstil; vi Slovenci pa, ker nimate svojega imena, mi pa, če vas je volja, recite: „primordijalni mešiček“. Se boste že razumeli z Božjo pomočjo! Kdor pa ne bo razumel, naj si pa misli: To mora gotovo biti možiček, podoben kerčmarju, kratek pa širok, ker mu mešiček pravijo.

Vsaka celica obstaja iz terdne zunanje kože, celične mrenice (Zellmembrane), iz primordijalnega mešička, kteri vodi vse celično življenje, kakor bomo še vidili, iz celične tekočine in iz celičnega zernja (Zellkern). To in drugo orodje celično hočemo popisati v sledečih versticah.

Primordijalni mešiček je krog in krog cel in okrogel mešiček, sostavljen iz mehke mrenice, ktera ima v sebi prostor napolnjen z vodeno tekočino. On je glava vsega celičnega življenja; dobiva in predeluje živež, da zamore tekniti njemu in tedaj tudi celi rastlini. On je ognjiše, na kterem se kuhajo stvarí, ki so njemu in nam v veliko korist. Predelane stvarí sklada na kup v svoji celici, ali jih pa podeluje svojim sosedom. Kar mu ni za nobeno rabo, meče preč ali sožgè ali pa spravlja v posebnih predalih, ki mu niso na poti. On vodi vse spremembe, ki jih gledamo na rastlini, rast, množenje in gibanje, in se iz lastnega nagiba lahko spreminja, steguje in kerči. Če ga zadenejo od zunaj škodljive uime, se skerči v kroglico, kakor červ, ki smo ga pobèzali. Ako bi ne imel zunanje mrenice na sebi, ako bi bil toraj brez celice, bi ga težko ločili od marsikterih močelk (infuzorij).

Tisti tedaj, ki so zgorej omenjeno rastlinsko gibanje premišljevaje mislili, da je v njem, tedaj v rastlini, tisti živec, kakor v živalih, so imeli prav; le razumeti jih moramo tudi prav. Tudi tekočina v njem se včasih semtertje v nekterih rastlinah giblje, kakor krí v živalih. Njegova mrenica ali on sam je namreč semtertje od znotraj obdan od kalne, z jederčki napolnjene tekočine, ki se imenuje „protoplasma“. Ta tekočina se dobro razločuje od čiste vodene celične tekočine v sredi. Ta „protoplasma“ se giblje semtertje po mnogoverstnih potih, ali pa do in od celičnega središča. Celice s tako lastnostjo se dobijo v mladih, tedaj zlo živih rastlinskih delih, posebno naj lepše v lascih, kakoršne imajo večidel vsi od zraka obdani deli.

Tukaj hočemo popisati prikazen, ki je gotov vzrok tega gibanja.

V južnih krajih Europe raste po vodah pohlevna rastlinica s tankimi travnimi peresci, Vallisneria imenovana. Nje pohlevni in majhini cveti so ločenega spola — na enem cvetu je ženski, na drugem možki spol — in rastejo na dnu vode pri korenini. Pa rastlina zamore le verh vode obhajati ženitovanje; torej mora priplavati cvet na verh. Ženski cvet raste na steblu, ki je skupej zvit, kakor jekleno peró v žepni uri. Kadar je cvet zadosti razcveten, se njegovo steblo steguje in steguje toliko časa, da cvet na verh vode priplava. Možki cveti rastejo na kratkih steblih in torej ne morejo slediti svojim nevestam. Pa ko že neveste plavajo na gladki vodici, se možje odtergajo od svojih stebel in tako priplavajo na verh. Peresca, ktere so cvet do zdaj varovale sovražne mokrote, se odprejo in spremenijo v krasni čolniček, na kterem plavajo možje krog svojih nevest. Tako zdaj potresajo svoj plodivni prah okrog. — Njih naloga in namen sta dopolnjena, toraj koj poginejo. V ženskih cvetih širijo in širijo se pa kalí; njih stebla se zdaj skerčijo in cvéte za rabo v vodo potegnejo. Tù na dnu vode dozorí sad, kjer dobijo zernja koj pripravni kraj, da zelené.

Teh imenitnih rastlinic celice imajo vse v sebi tako gibajoče „protoplasma“.

V sredi primordijalnega mešička je še manji okrogli mešiček — celično zernje — ktero je v vsaki mladi celici, in ima mnogo opravkov ob množenji celic. Zraven tega ima primordijalni mešiček pod svojo streho še mnogo druzih stvarí, ktere je nakupičil za svojo rabo ali za rabo druzih, namreč: majhne kristale iz mnogoverstnih solí, močec in pa zeléne jederčke, kterih je posebno veliko v celicah listja, ktero po njih dobiva zeléno barvo.

Akoravno je primordijalni mešiček mož prebrisane glave, pridnih rok in verlega serca, bi vendar ne bil v stanu ustavljati se dolgo časa ptujim sovražnikom, ker je le slabe postave, mehák in skorej napol tekoč, in tudi bi ne mogel skleniti se s svojimi tovarši v veličanske drevesca, ktere živijo stoletja, ako bi ne bil se obdal s terdnejšo odejo, s celično mrenico. Sozidal si je torej hišo v brambo, kakor polž. (To hišo bi mogli prav za prav celico imenovati, pa da se bomo razumeli, moramo celo hišo z vsem, kar je v nji, imenovati „celico“; hišo samo pa „celično mrenico“). Polž potí iz svoje hiše sline, ktere se sterjujejo v njegovo apnéno hišo; ravno tako dela primordijalni mešiček, kterega koža se kmali sterdi, da je terdna, kakor popir. Pa njegova hišica nima kar nobenih vrat, kakor polževa, ampak povsod je zaklenjena.

Ta celična mrenica ima nalogo, da svojega stanovavca „primordijalni mešiček“ varuje sovražnikov in da v-se jemlje živež brez ust in brez vrat, le po lastnosti, ktero smo že zgorej popisali in imenovali „endosmoso“.

Izmed tekočin, ktere se kakor voda skoz kožo ali mrenico potijo, gredó tudi lahko vsake baže gazi ven in notri. Nikoli pa ne morejo terde stvarí skoz mrenico, če bi bile tudi majhine, kakor zernica karmina, ktere barvajo vodo rudeče. One morajo vselej ostati pred hišo, če bi še tako prosile, da bi se va-njo spustile. Tù ne pomaga nobena prošnja.

S to lastnostjo dobiva tudi celica iz zemlje mokrote in iz zraka gazov, in podeluje tudi sosedom svojo hrano.

Krajopisje.

Idrija na Krajnskem.

V zavetji kranjske dežele stojí na zahodni strani v dolini mestice Idrija, obdano od hribov in černih mej, ki v svojem njedru zakrivajo mnogoverstne naravne zaklade.

Pot do tega zavolj svojega rudnika slovečega kraja se iz Ljubljane vernivšemu popotniku naj prej odprè proti Verhniki, snažnem tergu ob véliki teržaški cesti, kjer se idrijška cesta od imenovane loči. Vélika pelje naprej v Logatec, in druga manj obdelana in težavna čez verhniško-idrijško hribovje. Da svojemu namenu zadostujemo, se bomo deržali zadnje, in ker je potovanje po njej jako stermo in pusto, bomo hitreje stopali in se kolikor mogoče bližnjic deržali, omenivši le bolj zanimive postaje.

Koj na Verhniki se zavije na desno roko zraven male cerkvice idrijška cesta, spremljana nekoliko časa od logaške (teržaške) čez verhunce, in eno uro hodá smo že pri Micki na Luži, kjer nas čaka kozarec dobrega vina in kosec domačega kruha. Okrepčani se vzdignjemo ter jo neprenehoma režemo do Jerinovega griča, odkodar še enkrat belo Ljubljano vidimo, ako nam slabo vreme ali megla tega ogleda ne odreče. Tukaj se pešec odpočije, svoje očesa zibljaje nad ljubljanskimi ravninami, in se krasnosti nagledovavši po precej ravnem naprej podá, dokler mu hudi klanec poti ne zmede. Pod tem klancem je omeniti na levi strani cestice proti Logatcu. Zdaj pelje cesta navkreber zmiraj višje in višje skoz pečine in travnike do Anžika na Trati, od idrijških dijakov (učencov višjih šol) zlo ljubljenega in obrajtanega kerčmarja. Njegova hišica, dasiravno priprosta in leséna, se smé po vsi pravici vverstovati med taiste, ki so v oziru ljudomile postrežbe zapisane v zlate bukve gostoljubnosti slovanske. Od Anžika pelje klanec na Viharše, ne zastonj tako imenovano postajo, ker hudi vihar nam res naravnost v obraz brizga. Tù zagledamo tudi visoke kole, voditelje vozov in popotnikov ob zimskem času. Snega se včasih toliko nasuje, da komaj kole vidimo. Brišemo jo le naprej skoz Dole in dospemo kmalo Kovačev rovt, kjer nam nasprot teržaška (ali idrijško-ipavska)

cesta pred očí pride. Opazili smo pri tem pogledu nektere hišice — znamenja ne daljnega mesta.

Pa noč se bliža; hodili smo cel ljub dan iz Ljubljane; solnce je že za goro zatonilo; mili tički po logih so omolknili; samo flafot kake krivokljunke sove nam na ušesa perši. Kot da bi imeli do Cerberusa priti, se cesta v globočino zateguje. Šumenje bližnjih grap in gibanje visokih drevesnih verhov nas podí v zaželjeni kraj, da si iščemo pokoja, ki ga temna noč razliva čez upehane Adamove potomce. Kerčmo na verhu hriba za silo (Silavirta) smo za herbtom pustili ter čez pol ure že v Idrii popraševali za posteljo. Precej se je naša želja spolnila, in čutivši se v rokah pravičnih ljudí smo prav dobro pospali.

Sladke sanje so mi spanec sladile v snažni postelji, obdanemu od nočne tihote in korenjaških mladenčev, spremljevavcev mojega potovanja.

Toda noč je, ko prej upehanim, tudi nam prenaglo minila, in zgodaj smo se poslovili ter se podali v drago očetovsko domovje svoje. V meni pa se je želja zbudila popisati ob kratkem rojakom svojim mestice Idrijo, ker dolgo in babje rešetanje današnjemu olikanemu duhu ni priležno.

(Dalje sledí.)

Kratkočasno berílo.

Serčna žena.

Po poljskem „Dziennika literackega“.

Leta 1833 se je iz Francozkega na Poljsko domú vernil mladi begunec M—ski z nekterimi svojih nesrečnih tovaršev, ki so se bili ž njim vred vdeležili punta v Varšavi. Al njegovo stanovališče je moglo pred ljudmí skrito biti, toraj se je pod raznimi imeni sedaj na tem sedaj na unem gradu skrivaje potikal. M—va družina ga sprejme posebno prijazno; pri nji najde naj verniše zavetje — najde pa tudi milega angela varha v gospodarjevi hčerki, kteri se je v serce smilil nesrečni rojak. Pa le kratko ste vživale dve žlahne duši neskaljeno srečo čiste ljubezni; — akoravno se je M—ski skerbno skrival, so ga vendar zasledili. Bil je vjet in peljan v jetnišnico, ki ga loči od ljubljene W—ske. Obsojenemu se za malo časa vrata jetnišnice odpró in dovoli se mu poslednjikrat sniti se s svojimi prijatli. Zvesta deklica to zvedši, hití s svojimi stariši k njemu, — kmali je sklep gotov, da naj ju sveti zakon zedini. Duhovnik ju poročí po cerkvenih postavah; spred oltarja stopivši pa nastopita dolgo pot na Rusovsko. Žalostna ženka ni vedila: ali bo smela, ko prideta na ukazano mesto, svojega moža v ječo spremiti, — kaj se bode ž njim zgodilo, ali bo mogel v pregnanstvo ali ga bode zadela še neusmiljeniša kazen. V kratkem je bila sodba mu oklicana. M—ski je bil vversten vojakom v Orenburgu. Mlada žena zajoka in mu podá zvesto roko na daljno pot — v Sibirijo.

Ko dospeta v Sibirijo, se z drugimi sognanci vred kmali prepričata, da nju stanje vendar ni tako žalostno, kakor sta popred mislila bila. Ljudje v stepah niso huji memo ljudí v mestih; človeško serce ne postane tako lahko kamen v pušavi kakor v obljudenih mestih in v družbi tako imenovanega omikanega sveta, morebiti zavolj tega, ker človek, kolikor manj v dotiko pride z ljudmí, toliko bolj ga ljubezen do njih vnema. Tega sta se izgnana večkrat prepričala; olajšala jima je marsiktera mila roka, marsiktera pomilovavna beseda grenko butaro pregnanstva. Bog jima je dal dva ljubeznjiva otročiča — v nesreči naj večje veselje.

Pa to veselje, kako naglo se je v žalosti utopilo! Umerla sta oba otročiča; černa zemlja je požerla nesrečnih staršev edino srečo. Kakor strela z neba zadene posebno mater ta prigodba; žaluje in joka, da jo dolga bolezen na posteljo položí. Vse je storil M—ski, da bi se njegovi bolni tovaršici naj slajši dar nebes — ljubo zdravje sopet vernilo; zdravniška umetnost pa v ledeni Sibirii ni zamogla nič pomagati. Ko vidi, da ji ni pomagati, se ga polasti obupna otožnost, da jame sam bolehati. To pa dá ženi neko moč, ker bala se je zgubiti naj ljubše na zemlji; začne okrevovati, se ozdravi popolnoma in postane podpora svojemu možu. Pa pregloboka žalost mu je vsekala silno rano; njegov duh je ostal mračen in prihajal je vedno mračneje; vedno večja otožnost se ga polastuje, ni več rad govoril, iskal je samote in se ogibal družbi; polastí se ga neki dan besnost in vpil je glasno, da je sit življenja, da hoče umreti. Nekaj dní potem se — zgubí; iskali so ga pa našli le njegovo kučmo in plajšč na bregu bližnje reke. Ni bilo več dvombe, da je svoj grozni namen spolnil — da si je življenje končal.

Nesrečna žena sprejme tiha to žalostno novíco; ni se zaslišala tožba iz njenih ust; le v suhem očesu se ji je bral plah nemir, da je vsak opazil, da je nje um nekoliko zmotljen. Zakaj se je to zgodilo, se lahko ume. Osoda ji je moža od serca odtergala; zamogla se je zdaj poverniti v svojo domovino; to je tudi storiti hotla, vendar ne brez spominov nekdanje zakonske sreče; hotla je vzeti sabo prah svojih otročičev. Ta misel jo je do deželnega poglavarja gnala.

Deželnega poglavarja, kteremu v svojem terdem poklicu še ni serce okamnelo, gane žalostna osoda nesrečnice, ji ne dovoli le prošnje, temuč ji napravi tudi saní za pot in ji dá donskega kosaka za varstvo, da jo spremi do deržavne meje, in ji pomaga, kjer bi ji bilo pomoči treba. Ko je bilo vse pripravljeno, nese nesrečna mati sama mertvaške truge svojih ljubljenčkov na saní, vzame slovo od prijatlov in znancev, se vsede na voz in zderčí iz ledene Sibirije.

(Konec sledí.)

Dostavek k pretresu „beríl“.

Predlog *na* na vprašanje *kam* terja le 4. sklon, kar se v namesto godí, in to potrjuje staroslovenščina, ruščina in češčina. Slovnici g. Metelka in g. Potočnika zagovarjate požiravni pa ne polni govor. O dognanih resnicah se ne dá prepirati *).

I-ti ohranuje koreniko *i-* v nedoločivniku, kazavnikovem sedanjiku, velevniku, deležji delavnem sedanjem in preteklem trpivnem, tedaj iti, idem, idi, ide, idoč in (na-) iden. Ostale deležji, namreč preteklo del. I. in II. imate koreniko hod z oslabljenim koreničnim glasnikom, tedaj (pri-) šed, odkoder šel: všedši, sšedši, našedši, všel, sšel, našel. Če korenika *i-* predloga *s* ali *v*, se vrivavlje blagoglasni *n*, kteri staroslovenščina razklada: vniti, sniti, vnidem, snidem itd. iz staroslovenskega vȣniti, sȣniti; ravno tako se razlaže: poženši, razpenši, zakolnši, vzemši itd. iz požen ȣši, razpen ȣši itd., ker inači bi se moralo glasiti: požeši, razpeši, zakleši, vzeši. Neprehajavni glagoli: mislim se, menim se, delam se terjajo 1. sklon, ne tedaj „mislili bi se razžaljene, Babilonci se menijo nepremagljive, napuhnež se dela boga“, temoč „mislili bi se razžaljeni, nepremagljivi, bog“, — vsej Slovenec pravi „velik se dela“. Namesto vesoljni moramo pisati vesvoljni. — Dostavljam temu še popravek nekterih tiskarskih pogreškov: V 26. listu na strani 102. v 8. redku od spodej beri gnusne, in v 6. vskvrnjevale; na str. 106. v 25. redku od vzgorej blaginje; na str. 111. v 22. redku od vzgorej Uz nam. Alz; na str. 115. v 4. redku pišoč; na str. 119. v 30. redku od vzgorej onda in v 41. redku poltnost; na str. 127. v 8. redku od spodej zmeržnjen. Raić.

*) **Dostavek vredništva.** Vzemši pretres „slov. beril“ v „Novíce“ smo berž izzačetka rekli, da mi za svojo stran se ne bomo spušali v pretres pretresa, ker tako bi ne bilo konca pravde. Dali smo vse, kakor smo prejeli, nadjajoči se, da izvedeni pisatelji, za ktere je sostavek pisan, bojo že sami vedili, kedaj pravo terdi „pretres“, kedaj imajo prav „berila“. Ker pa malo našo opombico zastran namesto in namesti častiti gosp. pisatelj pretresa, nam ne bo za zlo vzel, da čerhnemo sedaj tudi mi eno. — Predlog na na vprašanje kam? terja res le 4. sklon, al na vprašanje kje? terja 5. sklon in „dobro se obnaša namesti njega“ je ravno tako prav kakor „namesto fajmoštra je prišel kaplan“. Ni res,

da slovnica gosp. Metelka zagovarja požiravni govor; njegov ъ v namestъ je poseben pol-samoglasnik za i ali u, ne pa za o; gosp. Potočnikova nareja iz namest naravnost predlog brez ozira na sostavo besed. Kar se pa tiče staroslovenščine, je ona res dobro in pravo vodílo v dvomljivih rečéh, ne pa da naša slovenščina, ktero toliko stoletij in toliko dogodeb loči od stare, bi se ne smela nikjer in nikoli ganiti od staroslovenščine; čeravno ste naj bližja žlahta, eno pa vendar niste. Ne tajimo, da je res marsikak pogrešek v slov. berilih, saj se jih tudi v druzih in celó nemških ne manjka, in Bürger je pretresovaje nekdaj Goethe-ta spisal sostavek z nadpisom; „Dass Goethe nicht deutsch verstehe!“ Človek se rad zmoti. Saj tudi „pretresu“ našega častitega gosp. pisatelja pomot ne manjka; naj memogredé povemo le nektere: zaderžaj ni slovenski Inhalt, ampak Hinderniss; pisalo ni Schreibweise, ampak Schreibwerkzeug, pisava je Schreibweise; verz je res latinski, al stih je gerški; slikarstvo ni malarija, ampak po serbski Bildhauerkunst, vodnjak je tako malo Brunnen (ampak jedes Wasserbehältniss) kakor je černílo (Schwärze) Tinte; „ta sprememba je ne“ (namesti ni) je tako hud germanizem („ist nicht“), kakor je „šče nikoli se ne je slovenščina predavala“, ali pa „razlogi so poznani“ (sind bekannt) namesti znani, — ostrupeno namest ostrupljeno, — poprava „v kratkih iz prostega sukna sošitih hlačah“, bi bila bolja „v kratkih hlačah iz prostega sukna“, — „meni je rajši všeničak“ je hud germanizem namesti „jez imam rajši itd.; temuč se večidel napačno rabi namesti ampak; temoč in ampak v govoru nepopačenega slovenskega ljudstva ni eno. Toliko smo hotli le memogredé omeniti, v dokaz, da se človek lahko zmoti vsak. Ali bo gosp. Miklošič kaj več odgovoril zastran svojih „beril“, ne vémo.

Novičar iz raznih krajev.

Dunajski uradni časnik pretekle srede razglasa sklenjeno pogodbo mirú. Obširno pismo obsega celih devet straní omenjenega časnika. Kakor vse novice bomo v prihodnjem listu tudi to svojim bravcem podali v kratkem posnetku. — Od 1. tega mesca je cena kuhinske solí nekoliko poskočila, pri centu za 25 krajc.; podražila se je pa, kakor razglas c. k. ministerstva dnarstva pravi, zato, ker od leta 1851 se je zlo podražilo pridelovanje njeno in ker so deržavne potrebšine večje. — Od 1. rožnika se bo živinske solí kakor drugod tako tudi na Ogerskem, Horvaškem, Slavonii, Vojvodini in Banatu po 1 fl. 40 kr. cent dobival. — Dosedanja prepoved, da iz austrijanskih dežel se ne smejo orožje in strelívo, solitar, žveplo in svinec ne na Rusovsko ne na Turško, konji pa tudi nikamor drugod v ptuje dežele voziti, je bila 28. aprila preklicana, ker je vojske konec. — Lesene mašine za poljodelstvo, z železom le okovane, se smejo po višjem dovoljenji od 16. aprila iz ptujih dežel v naše cesarstvo proti odrajtvilu tiste nizke colníne upeljevati, ktera je postavljena za naj bornišo leseno robo po določbi tarife pod štev. 64. a. — Dunajska upnica (Creditbank) za kupčijstvo in obertnijstvo je oklicala 30. aprila, da je v djanje stopila, in se je ponudila vsem, ki je potrebujejo po 4. paragrafu njenih postav, po kterih dajè posojila na zastavljene deržavne obligacíje, na obligacije zemljišne odveze itd., se udeležuje mnogoterih obertnijskih naprav, fabrik itd. — Kakor smo iz začetka rekli, so znane sedaj pogodbe, pod kterimi je bil mir sklenjen v Parizu. Časnik „Independ. Belg.“ računi sedaj: koliko veljá ta mir v dnarji, in pravijo, da francozka vlada je izdala 2000 milijonov frankov, angležka 2500 mil. brez vojskinega premeta, od turške se vé le za 120 mil., rusovska je spraznila svoj zaklad in na pósodo vzela 524 mil., austrijanska (za priprave na vojsko) 1600 mil. sardinska 80 mil. Če se tedaj smé omenjenemu časniku verjeti, velja mir 7000 mil. frankov gotovega dnarja (1 frank okoli 24 kr. našega dnarja). — Po ukazu rusovskega cara se ima vsih 337 družin, ki so bile lani v vojsko poklicane, domú spustiti; preden se bojo pa razpustile, bo vsak iz teh družin vprašan: ali bi ne hotel v versto armade za navadnih 25 let stopiti, za ktere se mu bo pa na dobro pripisal ta čas, ko je sedaj cara služil. — Neselrode, Menčikov in Černičev so odstopili od svojih služb, in njim bo sledilo še več za vojsko unetih višjih. Ko se je 16. januarja minister Neselrode branil roko za mirno spravo podati, je car rekel: „mnogi služabniki mojega očeta so se preživéli in se ne vejo ravnati po potrebah sedanjega časa“. Te besede so razumeli omenjeni možje in so odstopili. — Cesar Napoleon je ukazal, da se ima sin njegov kot „soldašk otrok“ zapisati v versto oficirjev 1. gardinega polka. — Francozka vlada je napravíla, da naj po vsi deržavi se nabirajo darovi (naj manjši dar je določen na 5 centimov, naj večji na 25 cent.), da se bo kupil grad Marengo v Sardinii (v tisti okolici, kjer je bila sloveča vojska) in se poklonil cesarici in cesarjeviču na dan njegovega kersta.

Uzrok prestave sedeža serbskega patrijarha v Carigrad.

Národna serbska pesem.

(Konec.)

Ko cesaru drobna kniga dojde,
Vse zazove svoje književnike,
Ter se moli svecu Muhamedu
In turškemu postu ramazanu
Od pervega petka do druzega.
Ko je bilo o petku drugemu,
Ni obstalo na izhodu sonce,
Več pustilo veliko vročino,
Vsa je htela izgoreti vojska;
Protekli so vodométi motni
Po Štambolu kot bujce [1]) kervave,
Uderla je Šarac voda hladna
Po Štambolu, da potone mesto.
Ko to vidi cesar od Štambola,
Knigo piše starčku patrijarhu:
„Oj Mikola, patrijarh častiti!
„Ti soberi vse svoje minihe,
„In popove, vlaške učenike,
„Pa mi dojdi do Štambola grada
„Ter se moli Bogu istinskemu
„In svojemu Kristu po zakonu,
„Ter se moli za nedeljo danov:
„Ti ustavi na izhodu sonce
„Ino beli mesec na zapadu;
„Naj vsahnejo mestni vodometi,
„Naj se kreno četiri planine,
„Vse četeri do Štambola grada,
„Pa čem ti se, starček, pokerstiti,
„Vse mošeje v cerkve premeniti
„In blago vse čem ti pokloniti“.
Kniga dojde starčku patrijarhu.
Kadar knigo patrijarh pregleda,
Berž pozove vsih dvanajst vladíkov
Ino zbere trideset minihov,
In trideset djakov samoukov,
Pa ti grejo do Štambola mesta,
Ter se mole Bogu velikemu
Od dne do dne za nedeljo dani.
Ko je bilo u sveto nedeljo,
Ondaj stane patrijarh častiti
Mahne s križem na četíri strane,
Ustavi se na izhodu sonce
Ino bledi mesec na zapadu;
Presušijo mestni vodometi,
Ustavi se Šarac voda hladna,
Se pretrese zemlja po Štambolu,
Zaderhtajo [2]) mesta beli turni,
Zganejo se četiri planine:
Kamendara nad Štambolom gradom,
Buhovica in Orehovica
In Kestena visoka planina,
Pa se černi priklonijo zemlji
Ino grejo do Štambola grada.
Ko to vidi cesar od Štambola,
Prepade se od Božje strahote,
Pa govori Čuprilič veziru:
„Verli sluga, Čuprilič vezire!
„Terči sluga k starcu patrijarhu,
„Naj ustavi četiri planine,
„Naj mi pusti mestne vodomete,
„Naj tečejo, kakor so prej tekli,
„Naj proteče Šarac voda hladna,
„Naj se gane od izhoda sonce,
„Ino bledi mesec od zapada;
„Pa mu hočem činit zadušbino:
„Pismeno čem dati patrijarhu,
„Da naj sodi ravno kot jaz sodim
„Poleg mene u Štambolu gradu;
„Hočem njemu dvore narediti
„Poleg svojih, še lepši od svojih,
„Na leto mu dati hočem blaga
„Na tovore, če dvanajst jih treba;
„In naj poje cerkva Rosalija
„U deržavi cara otmanskega“.
Kar poročil cesar patrijarhu
Vse povedal je Čuprilič starčku.
Ko to čuje patrijarh častiti,
Vse četiri ustavi planine,
Krenilo se od izhoda sonce
Ino sjajni mesec od zapada,
Protekli so mestni vodometi
In protekel Šarac voda hladna.
Kar car rekel, to je tuď učinil.
Kakor ondaj, tako dan današnji
Ondi serbski patrijarh stoluje.

Poslovenil Kobe.

[1]) Bujca pri belih Krajncih Regenbach. — [2]) Zaderhtati in zadergetati se rabi med belimi Krajnci.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.